

ЕТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЦІННОСТІ ПОЛЬСЬКИХ ФІРМ: МІЖ МОРАЛІЗМОМ І ЕКОНОМІЗМОМ

У статті подано висновки щодо етичних цінностей польських фірм та їх взаємозв'язку з економічними цінностями, вплив останніх на формування етичного та морального світогляду представників бізнесу в Польщі. Головними висновками дослідження цього питання є доведене численними прикладами твердження, що етичні норми формують ефективний ринковий механізм функціонування економіки, і в конфлікті між економічними та етичними засадами перевагу слід віддавати етичним.

Ключові слова: етичні цінності, економічні цінності, фірма, підприємництво.

Сьогодні в Польщі, як і в інших країнах Центрально-Східної і Східної Європи йде історично безпрецедентний процес переходу до системи господарювання в умовах сталого розвитку. Вже пройшло понад 10 років від приєднання до Європейського Союзу, а всі новоприєднані країни розв'язують проблеми, які певною мірою дають про себе знати й сьогодні. "Не виправдалися надії, – пише польський економіст Анеля Дилюс, – про 3–4-річний "перехідний період" [1]. Сьогодні зрозуміло, що процес реструктуризації триватиме десятиріччя. Його успіх значною мірою залежить від підтримки суспільства. Ентузіазм перших років дуже швидко минув. Перед зростаючими труднощами: безробіттям, втратою соціального забезпечення, пауперизацією окремих соціальних груп, загрози "дуалізації" суспільства, зростаючої корупції ... і особливо різючих помилок допущених у процесі реформування господарства – настало виразне суспільне загальмування цього процесу. Ідеалізований у минулому образ європейської спільноти як благополучного раю, у конфронтації з дійсністю викликає ряд поправок. Особисті невдачі завжди схиляють нас до селективного, загостреного бачення негативних явищ. Дуже швидко всі їх віднесли в царину нової, "хижацької", "дикої" системи. У цій ситуації ринкове господарювання опинилося на лаві підсудних" [1]. Майже зникли підкупи посадових осіб і "кумівство", несправедливості в розподілі матеріальних благ, корупція чиновників при отриманні дозволу на господарчу діяльність, а також велика кількість схожих явищ, які викликали нарікання, а часто й озлоблення польського суспільства. "Усе це зло, – пише польський економіст Казімеж Сосенко, – відійшло в недобру пам'ять про минуле" [8]. Але, зауважує він, з'явилися нові брудні методи: несплата податків, шахрайство з фінансовими документами, продаж майна фірми з наступним оголошенням

банкрутства, доведення державних підприємств до цілковитого зубожіння, а потім викуп його за копійки та ін.

Іншою аморальною формою фінансової діяльності підприємств є несвоєчасна оплата виконаної роботи. Як зазначав економіст Ю. Чапінський у газеті "RzeczPospolita" кожна друга фірма в Польщі видає зарплату з запізненням. Кожна четверта державна фірма (в основному на будівництві і в промисловості) і кожна десята приватна затримують сплату податків. Дехто з політиків звинувачує менеджерів державних фірм у нездарності, недолугості керування. "Звинувачення безпідставні", – пише К. Сосенко. [8]. Порівняльний аналіз державних і приватних фірм у Польщі виявив значно вищу активність і продуктивність приватних фірм. Тож явища заборгованості й запізнення сплати податків в остаточному підсумку лежать у площині власності, а не в людях [8]. Ті ж самі менеджери при переході з державних фірм у приватні часто виявляються кращими фахівцями, ніж ті, які набували досвіду в приватних. Чому? А тому, що в державній фірмі є більше "прав" на помилки, на основі яких постають відповідні висновки. У приватній фірмі помилку можна зробити раз, у крайньому випадку дві, а вже після другої – шукай роботу деінде.

Польські економісти, уболіваючи за дотримання правових і моральних норм у фінансовій діяльності підприємств, визнають, що "без підприємницького щастя в підприємницьких руках, але не завжди чесних і законотруслих молодих, енергійних, духовно підготовлених до фінансового ризику людей бізнесу, не було б можливим зрушити з місця в широкому масштабі ринкову економіку. Тому порядне, добросовісне, високоморальне суспільство, якщо воно хоче бути заможним, мати в достатку відповідні товари, повинно змиритися з використанням брудних грошей, споживанням контрабандних товарів та з дрібними вуличними чи прикордонними продавцями, які не сплачують податку, але продають нам товари" [3].

Чи порушує закон людина, яка купує якусь річ (часом кращої якості, ніж у крамниці) у базарного або вуличного продавця, який, між іншим, не сплачує жодних податків? Таке питання часто ставлять питання польські газети. Думки журналістів різні, але абсолютна більшість пересічних членів суспільства глибоко переконана, що звичайна людина купує той товар, який є якісним і дешевшим, ніж такий само в крамниці навпроти. Люди усвідомлюють, що вуличні продавці та підприємства, які працюють в тіні, не сплачуючи (чи сплачуючи частково) податки, обкрадають пенсіонерів, працівників освіти, охорони здоров'я, але це відбувається "десь" там, а тут – власна кишеня і добрий товар. Як зазначається в ЗМІ, майже не було випадків, щоб пенсіонери, вчителі чи лікарі схвалювали дії поліції, коли та проганяла таких торговців з вулиці або закривала

підприємство, що діє нелегально. Завжди ставлення до таких продавців чи підприємців співчутливе, у гіршому випадку – байдуже.

Чи ж члени польського суспільства не розуміють, що порушуються етичні й правові засади? Як зазначають майже всі польські економісти й соціологи, люди розуміють ситуацію, але це "розуміння" намагаються заховати подалі в потаємні місця своїх душ. Костера і Слива стверджують, що в Польщі в добу господарчих змін і постійно змінних правових і політичних умов суспільство опинилося в складній економічній ситуації, що детермінувало бажання багатьох його членів займатися в контексті права нелегальною діяльністю, яка, як вважають її суб'єкти, дає можливість швидко й результативно поправити їхнє матеріальне становище [4].

У таких прагненнях, зазначають польські економісти і юристи, моральні засади забуваються або просто ігноруються виправданням: що вдієш, таким є життя.

Моральність нічого б не значила, якби ґрунтувалася лише на засадах раціональності. Кожне суспільство може існувати як суспільство тільки тоді, коли є обмежена кількість матеріальних благ, але кожен його член дотримується принципів моралі, любові до ближнього, пошани до закону. Якби західноєвропейське суспільство визначало свій статус тільки рівнем добробуту, то у важкі хвилини своєї історії воно було б "вовчим" суспільством, яке все визначало б крізь призму повного чи не зовсім повного шлунка.

У більшості посткомуністичних країн від підприємців часто можна почути, що накопичення капіталу й досягнення результатів відбувається з порушенням закону через махінації, обман та інші аморальні вчинки. Звідси переконання, що перший мільйон завжди зароблений нечесно, і тільки другий може здобуватися в руслі правових і етичних засад. Полемізуючи з представниками таких поглядів, американський економіст і політолог Д. Фогель стверджує, що справжній капіталізм – це така система господарювання, яка створює всі необхідні умови для нагромадження капіталу, яка вимагає не завдавати шкоди іншим, і тим самим ти будеш постійно збагачуватись, здобуваючи все більшу й більшу повагу, яка стає своєрідним трампліном для можливого досягнення ще більшого багатства й поваги. Із цього приводу інший відомий американський економіст Росс А. Вебер цілком слушно зазначає: "Немає жодного доказу щодо того, що ті керівники, які ігнорують етичні норми, отримали кращі результати, ніж ті, які шанували й шанують ці норми" [10].

Майже в кожній праці польських економістів, які присвячені фінансовій діяльності виробництва, ставиться питання: "Чи в умовах щоденної фінансової діяльності виробництва, яка тісно пов'язана з конкурентною боротьбою, боротьбою за нові прибутки, клієнтів та ін.,

можна взагалі говорити про засади етики?" Абсолютна більшість авторів цих праць стверджує, що механізми, які рухають ринкове господарювання загалом і фінансову діяльність зокрема, – це не тільки ринок і закон, а й етика. У контексті зв'язку між фінансовою діяльністю виробництва й моральністю в польській літературі можна іноді зустріти думку, що, виходячи з того, що економічна діяльність детермінована власним інтересом, вже спочатку вона не може бути цариною спільноти, тобто мати на собі відбиття загальних норм моралі. Це перший аргумент.

Наступним є таке питання: чи повинен підприємець дотримуватися цих норм до такої міри, як цього вимагають, наприклад, від судді чи лікаря? Польський учений Здіслав Гурницький, вважає, що це питання можна поставити й по-іншому: чи царина, опертям якої є максималізація прибутків і конкуренція, не вимагає моральності відповідно до специфіки діяльності й такої, яка б сприяла збереженню порядності людини і разом з тим не порушувала правил ринкової гри, забезпечуючи підприємству успіх? [2]

"Був період, – пише З. Гурницький, – коли всю сферу фінансової діяльності підприємства розглядали як максимально вільну від моральних норм, а людину як істоту, сутність якої повністю детермінувалась економічними відносинами. У результаті в літературі й уявленні людей виник образ homo economicus, образ одномірної людини, всі помисли якої налаштовані на прибуток і реалізацію користі тільки для себе. "Цілком зрозуміло, – пише він, – що досягнення цієї мети відбувалося хижацьким і жорстоким шляхом. І нині дехто стверджує, що ринок вимагає егоїзму, а різного роду етичні норми, замішані на засадах любові до людини, мають позаекономічний характер" [2].

Практика фінансової діяльності засвідчує, що справжній економічний інтерес, яким керується підприємство на шляху до успіху й прибутку, ніколи не спрямований проти будь-кого, навіть тоді, коли фірма функціонує в умовах гострої конкуренції. Економічна діяльність, охоплюючи різні аспекти господарювання в підсумку суб'єктивно спрямована не тільки на прибуток, а й об'єктивно виражає спільний інтерес. Оскільки та чи інша фірма, виробляє певні продукти, у яких зацікавлений підприємець (бо це його прибуток) і суспільство (бо має додаткові блага). Суб'єктивно він думає насамперед про свої прибутки, але об'єктивно збагачує й суспільство. І якщо думка "об'єктивно збагачує й суспільство" звучить дещо абстрактно й декларативно, то те, що кожна нова фірма створює додаткові місця праці та можливість людині заробити, є реальним і зрозумілим кожному члену суспільства фактом [2]. "Логічно сказати більше, – зауважує З. Гурницький, – плодами діяльності фірми користуються не тільки ті, хто в цей час заангажований на ринку, але й ті, хто з різних причин там сьогодні присутній. Наприклад, люди, які не мають змоги досягти успіху. Звичайно, турботу про них бере на себе

держава, але вона може здійснювати це, використовуючи прибутки, які отримає підприємець і які у вигляді податків потрапляють до державної скарбниці" [2]. На основі цього можна цілком слушно висловити звинувачення підприємцеві, який діє в "тіні". Так, справді, він збагачує суспільство своїми товарами і що їх більше, то вони дешевші й доступніші для більшості людей. Це те, що суспільство наочно бачить, і звідси постає байдужість більшості його членів до нелегальної діяльності певної частини підприємств. Але те, що підприємець не ділиться своїми прибутками з тією частиною суспільства, яка вже не може або зовсім не може (особи з інвалідністю) бути включеною у виробничий процес, залишається значною мірою поза увагою польського суспільства. Зрештою, це саме можемо сказати й про українське суспільство.

Уже згадуваний нами Едвар Новак виокремлює 4 види прибуткової діяльності підприємства, які вразливі щодо порушення / дотримання етичних і правових норм [7]:

- 1) виробнича діяльність;
- 2) торговельна діяльність;
- 3) інвестиційна діяльність;
- 4) організаційно-технологічне перетворення.

Виробнича діяльність виражається у виготовленні й продажу виробів, а також на рівні обслуговування клієнтів. Вироби, виготовлені в процесі діяльності підприємства, а також сфера обслуговування людей, становлять продукт, особливий вид діяльності. Цю діяльність можна порівняти з працею хірурга. Вона є найвразливішим нервом діяльності підприємства. Якщо певна фірма буде досягати прибутків шляхом нехтування правом і засадами етики, то друга теж повинна йти тим самим шляхом. Результатом такої діяльності є недовіра до партнера, клієнтів тощо. Руйнується вся система ринку. Можна, зазначає Едвард Новак, на якомусь етапі допустити "гріх" у порушенні технології, стабільності персоналу, в триптиху розвою фірми, але в жодному випадку не в фінансовій діяльності роботи цього підприємства.

Торговельна діяльність. Її змістом є обіг товарів у сфері купівлі та продажу продукції, яка є результатом праці інших господарчих підрозділів. Основними формами товарообігу є оптова й роздрібна торгівля.

Інвестиційна діяльність (або інвестиції). У найбільш загальному розумінні означає самопожертву поточного споживання в ім'я майбутніх фінансових прибутків. Інвестиції можна поділити на: а) матеріальні інвестиції, змістом яких є збільшення довготермінового матеріального багатства; б) фінансові інвестиції, які ще називають іноді фінансовими вкладками [7]. Змістом цих інвестицій є купівля цінних паперів або інших інструментів фінансової політики.

Організаційно-технологічне перетворення охоплює підприємницьку діяльність, яка виражається в організаційних змінах господарюючих суб'єктів, а також на впровадженні інноваційних технологій у виробництво. Ці заходи сприяють посиленню раціонального використання виробничого потенціалу, наявного в господарюючих підрозділах [7].

У вищезазначених видах прибуткової діяльності в польській економіці час від часу фіксуються порушення правового й етичного характеру. Особливо багато їх у торговельній та інвестиційній діяльності. І тут багато залежить від особистості власника фірми та її керівництва. Найчастіше порушується закон та етичні норми при отриманні товару та несвоєчасної його оплати, недоотримання коштів з уже підписаних проектів.

Іншими неетичними і протиправними діями в польській економіці є: приховування обігу, залучення кредитів, які фірма й не планує сплачувати, заплановане банкрутство, фальсифікація фактури, заниження офіційних заробітків працівників (заробітки одні, а в документах до ZUS – відповідно до нашої податкової адміністрації – дані зовсім інші), створення фіктивних фірм і "відмивання" через них грошей тощо.

Починаючи з 2012 р., у Польщі появилася нова форма нелегальної діяльності підприємств: прийняття на основі усної домовленості чужоземців, в основному з України, Росії, Білорусії, Болгарії і Молдови. Фінансові показники фірм, які використовують іноземців, значно перевищують показники тих фірм, які працевлаштовують відповідно до чинного законодавства.

Якщо ж звернутися до правової та етичної сторони, то, як уже зазначалося, усе має інший вигляд. Приймавши на роботу нелегала, фірма за нього майже не відповідає, зроблений обсяг робіт (за участі нелегалів) зараховується як успіх, досягнений офіційними працівниками фірми. Показник порушення правових та етичних засад збільшується, коли фірма діє нелегально. Щоправда, фірм, які ніде не зареєстровані, відносно мало. Багато з них зареєстровані в одній галузі, а насправді здійснюють багатогалузеву діяльність. Наприклад, фірма зареєструвалася як організація з ремонту автомобілів. Але окрім ремонту, вона здійснює і фарбування, і продажу запасних частин та автомобільних мастил. Фінансова діяльність фірми у звітах подається тільки у сфері ремонту автомобілів.

У 2014 році на конференції в Празі в одній із наукових доповідей були подані такі узагальнені дані з різних країн, зокрема й Польщі, стосовно ставлення населення до нелегалів, які працюють у фірмах, а також порушення загальноприйнятих етичних норм у фінансовій діяльності підприємств. У доповіді було зазначено, що серед місцевих жителів у ставленні до цієї проблеми можна виокремити три групи: егоїсти, релятивісти й альтруїсти [5].

На рис.1 подано співвідношення груп егоїстів, релятивістів та альтруїстів.

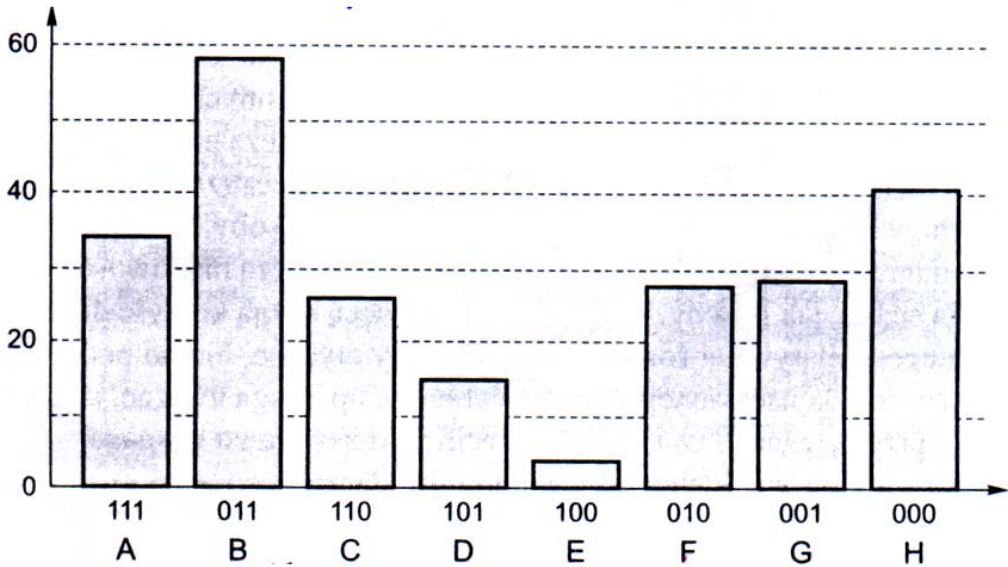

Рис.1 Показники співвідношення груп егоїстів, релятивістів та альтруїстів.

Група А – це особи, які виправдовують нелегальне прийняття людей на роботу, факт несплати податків, а також недотримання термінів сплати коштів постачальникам. Особи, що належать до групи А, – це абсолютні егоїсти.

Група В. Ця група найбільш численна. Її членами є люди, які вважають, що в цілому приймати на роботу нелегалів суперечить закону, але людському це можна зрозуміти, виправдати. Але якщо справа стосується несплати податків, недотримання терміну сплати коштів постачальникам, то фірма повинна діяти, передусім, виходячи зі своїх можливостей, а не думати про якихось там постачальників (релятивісти, але більше тяжіють до егоїстів), вони можуть трохи і почекати (етичні релятивісти – етичні егоїсти).

Група С. До неї належать особи, які виправдовують прийняття на роботу нелегалів, фіктивні суми податків (приховування фінансового становища фірми), але гроші постачальникам повинні бути виплачені.

До групи D належать особи, які виправдовують нелегально прийнятих на роботу людей, негативно ставляться до тих, хто неправильно платить податки, але вважають, що невчасно виплачені гроші постачальникам є звичним явищем. Постачальники повинні розуміти, вважають представники цієї групи, що фірма повинна спочатку щось заробити, а вже потім і розраховуватись.

До групи Е належать особи, які виправдовують нелегальне прийняття людей на роботу, але рішуче виступають проти приховування фірмою прибутків і неповну сплату податків. Стосовно постачальників, то фірма повинна з ними розраховуватися негайно.

До групи F належать особи, які вважають, що підприємство не може приймати на роботу нелегалів. Фірма може приховувати свої прибутки, оскільки невідомо куди йдуть гроші, отримані з податків. Стосовно розрахунку з постачальниками, то тут не може бути двох думок: постачальникам слід платити вчасно і повністю.

Група G – це люди, які вважають аморальним і незаконним прийняття нелегалів на роботу, аморальним і протиправним є приховування прибутків, але виплату коштів постачальникам можна на певний час затримати (етичні релятивісти).

До групи H належать особи, які вважають, що підприємство не може приймати нелегалів на роботу. Це суперечить, вважають вони, праву й моралі. Не можна затримувати виплату грошей постачальникам (моральні альтруїсти).

У дискусії, яка розгорілася після виголошення доповіді всі одногolosно погодилися, що в "чистому" вигляді таких груп не існує. У цьому випадку тільки група А є з абсолютних егоїстів, тобто людей, для яких єдиним мірилом є добробут їхньої фірми, якщо навіть цей добробут ґрунтується на всіх правових і етичних нормах.

Як зазначають польські економісти, за майже 50 років соціалістичного господарювання більша частина суспільства в Польщі є пасивною, інертною в економічному житті. Цей феномен соціологи називають "навченою безпорадністю", супутниками якої є безмежні вимоги й низький рівень активності. Джерелом його є надія на державу, яка все повинна вирішити та всюди навести лад і порядок. Дитячі ясла й садки, піонерські табори, санаторії, квартири, автомобілі – все це повинна дати держава. Дарма, що потрібно було чекати на встановлення телефону 5–10 років, отримання квартири – 15–20 років, стояти в черзі на купівлю автомобіля – 15 років. Щоправда, місця в дитячих яслах і садках легко діставались, але в санаторії було значно важче потрапити, тут право "першості" беззастережно належало ветеранам війни.

"Аксіологія соціалізму, – пише професор Й. Щупачинський, – формувала певну модель соціальних прагнень та очікувань, зміцнювала норми й стандарти, які функціонували у сфері соціалістичного ринку... учасник цього ринку навчився купувати все, що там було (на будь-який випадок) і "діставати" (не купувати, а власне "діставати") те, чого на ринку не було, хоч воно десь і вироблялося. Більшість поляків звикла до того, що часто доводилося бути двоетичним, тобто один етичний кодекс

зобов'язував удома, а інший – на роботі, один для своїх, інший – для чужих.

Засвоєні й сформовані протягом майже 50 років в умовах соціалістичного суспільства серед значної частини поляків позиції, несподівано виявилися непридатними в новій дійсності, яка мало того, що ґрунтовно відрізняється від сучасної, але ще й до того ж виявила, що між ідеальним баченням капіталізму і нинішньою дійсністю лежить величезна прірва, заповнена безробіттям, бідністю, соціальною нерівністю, невпевненістю в завтрашньому дні та ін. Проголошений раніше егалітаризм був замінений шокуючою соціальною стратифікацією, право на працю – ринком праці, суспільне просування по службі – шансом для найкращих, здібних, відчуття соціальної безпеки – загрозою непевності та ін. Для значної частини суспільства системна трансформація тісно пов'язана з розчаруванням і марними надіями, які нелегко в собі перебороти" [9]. Ситуація перехідного періоду, на думку Й. Щупачинського, сформувала людей, багато з яких хочуть тільки прожиткового мінімуму, для яких основним показником добробуту є рефрен: "Є хліб і до хліба, квартира, сяка-така одежина, чого ще треба для життя". Натомість система вимагала "не висовуватись", бути як усі. "Висовуватись" мали право лише діячі, які були на найвищих партійних і державних посадах. Інноваційні форми й методи в економічному житті Польщі (зрештою, як і в інших так званих соціалістичних країнах) не знаходили підтримки у вищих ешелонах владних структур. "Були витерті з пам'яті традиційні професійні стосунки, – пише Й. Щупачинський, – а етичні кодекси не виконували своєї контрольної функції, суспільна думка майже всюди погоджувалася з підприємництвом, яке ґрунтувалося на аморальній діяльності підприємств" [9].

Фінансова діяльність багатьох фірм сьогодні успадкувала той менталітет, який формувався в Польщі в попередні роки. Особливо це характерно для тих підприємств, зазначають польські економісти, які раніше були державними, а пізніше – в результаті викупу – стали приватними. Щоправда, спроби обійти закон і затушувати в собі моральні принципи характерні і для фінансової діяльності фірм, які виникли вже в умовах ринкового господарювання. "Вивіски змінити легко, людей – дуже важко", – зазначив в одному зі своїх виступів колишній лідер "Солідарності", а пізніше президент Польщі Лех Валенса. Але попри всі труднощі перехідного періоду, польські економісти, соціологи й політики зазначають, що країна впевнено набирає обертів у напрямку цивілізованого ринку.

Щоправда, на місці зниклих негативних явищ у польській економіці в умовах спільного європейського простору з'явилися нові. Це несплата податків, шахрайство з фінансовими документами, продаж майна фірми, а

потім заява про її банкрутство та ін. Ці явища гостро поставили питання: чи є можливим у фінансовому житті фірми дотримання етичних засад? Польські економісти, ратуючи за дотримання правових і моральних норм у фінансовій діяльності підприємств, вважають, що це можливо. При цьому не слід впадати в песимізм, спостерігаючи за новими негараздами в економічному житті (використання контрабандних товарів, діяльність вуличних і прикордонних торговців, відмова від сплати податків та ін.). Етичні умови ринкового господарювання разом із правовими нормами, які постійно вдосконалюються, стимулюють розвиток підприємств. Суб'єкти фінансової діяльності підприємств, які ігнорують моральні засади, приречені на невдачу в правовому та економічному полі діяльності.

Список використаних джерел та літератури

1. Dylus A. Globalizacja: refleksje etyczne.— Wrocław : Zakł. nar. im. Ossolińskich, 2005.— 269 s.
2. Górnicki Z. Interes i wartości // Etyka i kultura przedsiębiorczości.— Rzeszów : Poligrafia Wyższego Seminarium Duchowego w Rzeszowie, 1997. – S. 4.
3. Hellwig Z. Uzasadnienie celowości podjęcia badań // Ekspansja gospodarcza polski konca XX wieku.— Poznań : Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, 1997.— S. 17.
4. Kostera, M., Śliwa, M. (2012). Zarządzanie w XXI wieku: jakość, twórczość, kultura, Wolters Kluwer.
5. Lewicka-Strzałecka, A. (2014). Instytucjonalizacja whistleblowingu w firmie jako wyzwanie etyczne. *Diametros*, (41), 77–98.
6. Lipiński, C. (2008). Etyka w bankowości – dylematy pracownika bankowego. *Annales. Etyka w życiu gospodarczym*.
7. Nowak E. (2011). *Rachunkowość zarządcza w przedsiębiorstwie*, CeDeWu.pl, Warszawa.
8. Sosenko K. Wyjaśnienie i rozumienie w ekonomii // *Zeszyty Naukowe.— Akademia Ekonomiczna w Krakowie.— nr 576 (2001).— S. 13–25.*
9. Szczupaczyński, J. (2015). Etyka, zarządzanie, przedsiębiorczość. Heterogenizacja etosu polskich menedżerów i przedsiębiorców w świetle badań jakościowych. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, 16 (8, cz. 2. Ryzyko w społeczeństwie i gospodarce. Biografie finansowe), 377–389.
10. Weber R. A. *Zasady zarządzania organizacjami*. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1994.— S. 605.
11. Герасимчук А. А. Етика й етикет сучасного бізнесу – запорука економічної безпеки підприємств : навч. посіб. / А. А. Герасимчук, О. І. Тимошенко, Я. Дашкевич.— К., 2007.— 285 с.
12. Герасимчук А. А. Філософські основи менеджменту і бізнесу : курс лекцій : навч. посіб. / А. А. Герасимчук, З. І. Тимошенко, С. В. Шейко.— К., 1999.— 111 с.

Andrzej Herasymczuk. Wartości etyczne i ekonomiczne polskich firm: między moralizmem a ekonomizmem.

W artykule omówiono i przedstawiono wnioski o wartościach etycznych polskich firm i je relacji do wartości ekonomicznych, wpływ ostatnich na kształtowanie perspektyw etycznych i moralnych przedsiębiorstw w Polsce. Główne wnioski z badania pytania przedłożonego są udowodnione przez liczne przykłady w artykule. Etyka tworzenia skutecznego mechanizmu rynkowego w gospodarce i w konflikcie pomiędzy zasadami ekonomicznymi a etycznymi powinny być preferowane etycznie.

Słowa kluczowe: wartości etyczne, wartości ekonomiczne, firma, przedsiębiorstwo.

Gerasymchuk Andrii. Ethical and Economic Values of the Polish Companies: Moralism and Economism.

The article presents results regarding ethical values of the Polish companies and their relationship to economic values, influence of the latter on the formation of ethical and moral attitude of business in Poland. The main conclusions of the study submitted prove that ethical norms form efficient market mechanism of the economy and in the conflict between economic and ethical principles, preference should be given to the ethical ones.

Keywords: ethical values, economic values, firm.